

แกรมโมโฟน

ศรพวงษ์ สุกประเสริฐ

อาจารย์พิเศษ สาขาการละคร

คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เครื่องเล่นไอพอดขนาดกะทัดรัดกำลังสุมเล่นเพลงโปรดอยู่ขณะที่ฉันกำลังจ้องมองรูปภาพเครื่องเล่นแผ่นเสียงโบราณที่เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ฯ ส่งมาให้ ส่วนใจก็ลอยไปอยู่ห้องเรียนวิชา Ethnomusicology ที่ครั้งหนึ่งเคยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ ว่าดนตรีเป็นศิลปะที่แปลกกว่าชนิดอื่น เพราะไม่สามารถจับต้องได้ แม้มนุษย์มีความพยายามจะเก็บเสียงที่ล่องลอยอยู่ในอากาศเหล่านั้นด้วยการคิดประดิษฐ์ระบบสัญลักษณ์เพื่อจดบันทึก แต่มันก็เป็นแค่ visual representation ไม่ใช่เสียงที่เราได้ยิน สมอกราจดจำ และหัวใจเรารู้สึก

จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ. 1877 ที่โธมัส อัลวา เอดิสัน (Thomas Alva Edison) ประดิษฐ์เครื่อง Phonograph สำเร็จและออกแสดง สิ่งพิเศษที่เอดิสันทำได้คือเครื่องนี้แตกต่างจากเครื่องมือก่อนหน้าตรงที่นอกจากจะบันทึกเสียงได้แล้ว ยังสามารถเล่นซ้ำได้อีก หากคุณนึกหน้าตาของเครื่องนี้ในสมัยแรกๆ ไม่ออก ขอให้นึกถึงรูปสุนัขนั่งเอียงคอ จ้องมองเหมือนสงสัยไปยังลำโพงปากแตร นั่นแหละคือเครื่อง Phonograph ในสมัยแรก

แตกว่าที่มันจะกลายเป็น Gramophone แบบที่เห็นในรูป ก็อีกราว 10 ปีต่อมาโดยชาวเยอรมันเอมิล เบอร์ลินเนอร์ (Emile Berliner) เป็นผู้ประดิษฐ์ พร้อมกับเทคโนโลยีที่ดีขึ้นของวัสดุบันทึกเสียง จากกระบอกไซลินเดอร์ที่เล่นซ้ำไม่ก็รอบก็ให้เสียงที่แยลงมาสู่แผ่นครั้งที่เล่นซ้ำได้บ่อยกว่าและบีบแผ่นได้จำนวนมากกว่า ทำให้อุตสาหกรรมดนตรีได้พลิกโฉมหน้าไปรวดเร็วเพราะความบันเทิงและความสุนทรีย์สามารถเข้ามาสู่นบ้านได้อย่างง่ายดายเนื่องจากเครื่องเล่นราคาถูกลงและแผ่นเสียงสามารถผลิตได้จำนวนมาก

เครื่องเล่นแผ่นเสียงหรือจานเสียงแบบโบราณที่มีลำโพงเป็นรูปดอกลำโพงสวยงามนี้ บางครั้งมีการประดับประดาด้วยการวาดลวดลายหรือระบายสีลงบนปากลำโพง เช่นลายเถาดอกไม้ รวมทั้งการสลักลายลงบนโลหะ และขนาดของลำโพงก็เกี่ยวเนื่องกับความสามารถในการขยายเสียง บางเครื่องมีลำโพงขนาดใหญ่

แบบที่ต้องแขวนกับ

เพดานด้วยซ้ำ ส่วนแผ่นที่ใช้

เล่นนั้นก็มีความเล็กกว่าแผ่นไวนิล

ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งต้องใช้ความรู้ในการตั้งเครื่อง นั่นคือการวางเข็ม การตั้งอัตราความเร็ว แต่ข้อดีของมันคือไม่ต้องใช้ไฟฟ้า หากทนมเมื่อมือกับการไหลานได้

แกรมโมโฟนได้เข้ามาในเมืองไทยตั้งแต่สมัยแรกๆ ที่เพิ่งประดิษฐ์เสร็จ ซึ่งตรงกับช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแผ่นครั้งแรกที่ขายในเมืองไทยนั้น ก็อัดเสียงในเมืองไทยแล้วส่งไปทำต้นฉบับที่เยอรมัน โดยพะยี่ห้อ Angel หรือตราอรหันต์ ซึ่งเปลี่ยนเป็นยี่ห้อ Gramophone ในเวลาถัดมา โดยใช้สัญลักษณ์เป็นภาพสุนัขเอียงคอ

นอกเหนือจากเพลงไทยแล้ว เจ้าเครื่องแกรมโมโฟนยังได้มีโอกาสขับขานกลอนพระอภัยมณีของสุนทรภู่ รวมทั้งวรรณคดีไทยอีกหลายเรื่อง รวมทั้งลิเก ละครต่างๆ

เมื่อการเวลา

ผ่านไป เครื่องเล่น

แผ่นเสียงก็เหมือนกับ

เรื่องอื่นๆ ในโลกคือค่อยๆ เสื่อมความนิยมไป เมื่อช่วงปลายทศวรรษ 1960 ที่เครื่องเล่นเทปและเทปคาสเซตเริ่มแพร่หลาย และถูกยุคของคอมแพ็คดีสก์หรือซีดีเข้ามาแทนที่ช่วงปี ค.ศ. 2000 และปัจจุบันเสียงเพลงที่เราได้ยินก็กลายเป็นสัญญาณไฟฟ้าที่บรรจุอยู่ในดิสก์ฮาร์ดดิสก์

น่าแปลกสำหรับฉันที่ยังรู้สึก ว่าไม่ว่าบรรพกาลทางเสียงจะกลายรูปร่างเป็นแบบใด หากแผ่นเสียงแตก ดิสก์เทปถูกรถทับ ซีดีเกิดรอยขีดข่วน หรือฮาร์ดดิสก์ตกกระทบพื้น เสียงดนตรีที่เคยได้ยินก็จะสูญสลายไปในอากาศเหมือนกับที่มันลอยออกจากเครื่องดนตรีและปากนักร้อง สุดท้ายแล้ว เราก็ยังไม่สามารถเก็บเสียงดนตรีไว้กับตัวได้อยู่ดี